

TASHQI OMILLAR TA'SIRIDA ODAMDA UCHRAYDIGAN ALLERGIK KASALLIKLAR.

Urazova Zarina Urmanovna Nurova Zamira Annakulovna

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi Termiz Filiali

Tibbiy biologiya va gistologiya kafedrasini mudiri

Kirish: Allergiya – organizmning ba'zi moddalarga (allergenlarga) nisbatan g'ayritabiiy, o'ta sezuvchanlik reaksiyasi. Atrof-muhitning ifloslanishi, yangi turdagi allergenlarning paydo bo'lishi va ovqatlanish ratsionidagi o'zgarishlar kabi tashqi omillar ta'sirida allergik kasalliklar soni butun dunyo bo'ylab ortib bormoqda. Bu kasalliklar nafaqat bemorlarning hayot sifatini yomonlashtiradi, balki sog'liqni saqlash tizimi uchun ham katta iqtisodiy yuk bo'ladi. Allergik kasalliklar nafas yo'llari (bronxial astma, allergik rinit), teri (atopik dermatit, eshakemi) va ovqat hazm qilish tizimi (ovqat allergiyasi) kabi turli organ tizimlarida namoyon bo'lishi mumkin.

Mavzuning dolzarbligi: Allergik kasalliklar hozirgi kunda jahon sog'liqni saqlashning eng dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, dunyo aholisining 20-30% allergiyaning qaysidir turidan aziyat chekadi, bu ko'rsatkich yildan yilga ortib bormoqda. O'zbekistonda ham allergik kasalliklar keng tarqalgan bo'lib, ayniqsa bolalar orasida bu holat ko'proq uchraydi. Quyidagi omillar mavzuning dolzarbligini yanada oshiradi:

Atrof-muhit omillari: Sanoat chiqindilari, avtotransport gazlari, chang va o'simlik changlari kabi ifloslantiruvchi moddalar havo tarkibini o'zgartirib, yangi va kuchliroq allergenlarning paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda.

Tadqiqot maqsadi: Ushbu tezisning asosiy maqsadi tashqi omillar ta'sirida kelib chiqadigan allergik kasalliklarning patogenezi, klinik ko'rinishlarini, diagnostika va davolash usullarini chuqur o'rganishdan iborat. Xususan, quyidagi vazifalar qo'yiladi: Tashqi muhitdagi asosiy allergenlar (chang, o'simlik changlari, uy hayvonlari junlari, kimyoviy moddalar, oziq-ovqat allergenlari) va ularning inson organizmiga ta'sirini aniqlash. Allergik kasalliklarning rivojlanish mexanizmlarini (immunologik javoblar, hujayra va mediatorlarning roli) tahlil qilish. Zamonaviy diagnostika usullarini (teri testlari, qon testlari, molekulyar diagnostika) ko'rib chiqish va ularning samaradorligini baholash. Davolashning samarali usullarini (antigistaminlar, kortikosteroidlar, immunoterapiya) o'rganish va ularni optimallashtirish bo'yicha

tavsiyalar ishlab chiqish. Allergik kasalliklarning oldini olish bo'yicha profilaktik choralar bo'yicha takliflar berish.

Muhokama va natijalar: Tashqi omillar ta'sirida yuzaga keladigan allergik kasalliklar immunitet tizimining noto'g'ri javobi natijasida kelib chiqadi. Bu jarayonda IgE antitanalari, mast hujayralari va eozinofillar muhim rol o'ynaydi. Allergen organizmga kirganda, IgE antitanalari bilan bog'lanib, mast hujayralarining gistamin va boshqa yallig'lanish mediatorlarini ajratishiga olib keladi. Bu esa allergik reaksiyaning klinik belgilari, masalan, qichishish, shish, qizarish, nafas qisilishi va boshqa simptomlarning paydo bo'lishiga olib keladi.

Diagnostika usullari allergenni aniqlashga qaratilgan bo'lib, teri prick testlari (teriga allergen eritmasi tomizib, tirnaladi) va qon testlari (qondagi IgE antitanalari darajasini aniqlash) eng keng tarqalgan. Molekulyar diagnostika (komponentli diagnostika) esa allergenlarning aniq komponentlarini aniqlashga imkon beradi, bu esa davolash strategiyasini yanada aniqlashga yordam beradi.

Allergendan saqlanish: Bu eng samarali usul bo'lib, bemor allergen bilan aloqa qilishdan to'liq saqlanishi kerak.

Farmakoterapiya: Antigistaminlar (simptomlarni kamaytirish), kortikosteroidlar (yallig'lanishni nazorat qilish) va bronxodilatatorlar (nafas yo'llarini kengaytirish) kabi dorilar qo'llaniladi.

Xulosa: Tashqi omillar ta'sirida yuzaga keladigan allergik kasalliklar jamiyat uchun jiddiy tibbiy va iqtisodiy muammodir. Atrof-muhit ifloslanishi, ovqatlanishdagi o'zgarishlar va iqlim o'zgarishlari kabi omillar allergik kasalliklarning tarqalishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu tezisda allergik kasalliklarning patogenezi, ularning asosiy tashqi sabablari, diagnostika va davolash usullari tahlil qilindi. Allergenlardan saqlanish, farmakoterapiya va allergen spesifik immunoterapiya kabi davolash usullari samaradorligi tasdiqlandi. Atrof-muhitni muhofaza qilish va aholining allergik kasalliklar haqidagi xabardorligini oshirish profilaktika choralarini kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi. Bu esa aholi salomatligini yaxshilash va allergik kasalliklarning ijtimoiy-iqtisodiy yukini kamaytirishga yordam beradi.